

Erken Dönem Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Rumca (Yunanca) Alıntılar ve Tarama Sözlüğüne Katkıları

Greek Loanwords in Early Old Anatolian Turkish Texts and Contributions to the Tarama Sözlüğü

HÜSEYİN GÖKÇE*

Öz

Dil ilişkileri ilk olarak sözcük alışverişleriyle başlar. Bir ulus, etkileşim içerisinde olduğu başka bir ulusun dilinden sözcük alıntılar. Alıntılanan bu sözcüklerin büyük bir çoğunluğu bilgi alıntılarıdır. Bilgi alıntıları, ekseriyetle yeni öğrenilen kavramları karşılamak amacıyla yapılır. Bu alıntılar, özellikle göçler sonucu yeni bir kültür alanı içerisine giren uluslarda görülür. Yeni kültür alanı içerisine giren uluslar, bölgedeki diğer uluslardan yeni kavramlar öğrenir ve bu kavramları karşılamak için kavramların öğrenildiği ulusların dillerinden kendi dillerine sözcük alıntılar. Bu şekilde meydana gelen alıntılar, 11-13. yüzyıllar arasında Anadolu'ya göçen Oğuzların dilinde de görülür. Oğuzlar, göçün ardından Anadolu'daki yerli uluslar ile etkileşime girmiş, bu uluslardan yeni kavramlar öğrenmiş ve bu kavramları karşılamak için söz konusu ulusların dilinden kendi diline sözcükler alıntılanmışlardır. Bu dönemlerde alıntılanan sözcükler, çoğunlukla yemek kültürüne ait adlar, balıkçılık, denizcilik, ticaret ile ilgili adlar, çiçek, sebze, bitki ve meyve adları ile tarım aletleri adlarıdır. Bu adların büyük bir çoğunluğu Rumcadan alıntılanmıştır. Söz konusu alıntılar, aynı zamanda Oğuzların yazı diline yansıyan ilk Rumca sözcüklerdir. Türkçedeki Rumca sözcükler ile ilgili birçok çalışma yapılmasına rağmen Oğuzların yazı diline yansıyan ilk Rumca sözcüklerle ilgili herhangi bir inceleme yapılmamıştır. Dolayısıyla böyle bir incelemeye ihtiyaç olduğu düşünüldükçe bu çalışma hazırlanmıştır. Çalışmada doğrudan Rumcadan alıntılanan on altı sözcük ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Rumca, alıntı sözcükler, Tarama Sözlüğü, söz varlığı.

Abstract

Language contact first begins through the exchange of words. A nation borrows words from the language of another nation with which it is in contact. The majority of these borrowed words are cultural borrowings—that is, lexical borrowings made to denote newly learned concepts. Such borrowings are particularly observed among nations that enter a new cultural sphere as a result of migration. When nations become part of a new cultural environment, they learn new concepts from the peoples of that region and borrow words from those peoples' languages to express these concepts in their own language. Borrowings of this kind are also observed in the language of the Oghuz Turks who migrated to Anatolia between the 11th and 13th centuries. After their migration, the Oghuz came into contact with the indigenous peoples of Anatolia, learned new concepts from them, and borrowed words from their languages to denote these newly acquired notions. The words borrowed during this period are usually names related to culinary culture; terms associated with fishing, seafaring, and trade; as well as names of flowers, vegetables, plants, fruits, and agricultural tools. The vast majority of these lexical items were borrowed from Greek. These borrowings also constitute the first Greek words to be reflected in the written language of the Oghuz Turks. Although many studies have been conducted on Greek loanwords in Turkish in general, there has been no specific examination of the first Greek words that appeared in the written language of the Oghuz. Therefore, this study has been prepared in response to that scholarly need. The study focuses on sixteen words directly borrowed from Greek.

Keywords: Old Anatolian Turkish, Greek, loanwords, Tarama Sözlüğü, vocabulary.

* Arş. Gör. Dr. / İnönü Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Malatya/TÜRKİYE, h.gokce16@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5275-8751

Giriş

Bir ulusun başka bir ulusla olan etkileşimi dile de yansır. Dil, uluslararası etkileşimlerin somut göstergesi konumundadır. Ticari, siyasi, dinî, kültürel vb. sebeplerle meydana gelen bu etkileşimlerin izleri, kendini dilde gösterir. Bu izler, özellikle söz varlığı düzeyinde görülür. Geçmişte etkileşim içerisinde bulunmuş uluslar, sonraki dönemlerde hiçbir şekilde etkileşim içerisinde bulunmamış olsalar dahi dillerinde bu etkileşimin izleri görülebilir. Söz konusu etkileşime bağlı olarak alıntılanmış ticari, siyasi, dinî ve kültürel birçok sözcük ve terim, ulusların dillerinde varlığını sürdürebilir. Böylelikle ulusların geçmişte kimlerle etkileşim içerisinde olduğu ve hangi kültür alanlarından etkilendiğiyle ilgili bir fikir sahibi olunabilir. Örneğin bugün Türkiye Türkçesinde Moğolca sözcüklerin yer alması, bir dönem Türkiye Türkleri ile Moğolların etkileşim içerisinde oldukları ve benzer kültür alanı içerisinde yer aldıkları fikrini düşündürülebilir.

Uluslararasıdaki dil ilişkileri, sözcük alışverişleriyle başlar. Dolayısıyla sözcük alışverişleri, dil ilişkilerinin ilk aşamasını oluşturur. Bu ilk aşamada uluslar, çoğunlukla temelinde öğrenmelerin yer aldığı sözcükleri alıntılar. Bu tür alıntılar, *bilgi alıntıları* (cultural borrowings) olarak adlandırılır (Karaağaç, 1998, s. 499). Bilgi alıntıları; göçe, ticarete, bilime, teknolojiye ve benzerine bağlı olarak bir ulusun yeni öğrendiği kavramı karşılamak için sözcük yetersizliği yaşadığı durumlarda meydana gelir (Eker, 2017, s. 141). “Genellikle, bilgi alıntıları için alıcı dilin söz varlığında yerli bir kelime bulunmaz” (Sarı, 2014, s. 21). Bir dilde mevcut olmayan kavram için başka dillerden sözcük alıntılanmak, söz konusu dilin kuralları çerçevesinde yeni sözcük türetmekten daha kolaydır (Gürgendereli-Kougoulos, 2012, s. 183). Bu sebeple bilgi alıntıları, dillerde görülen en yaygın alıntılama türlerindendir.

Birçok dilde olduğu gibi Türk dilinde de bilgi alıntıları görülür. Türkler, tarihî süreç içerisinde etkileşimde bulunduğu uluslardan yeni kavramlar öğrenmiş ve bu kavramlara karşılık, Türkçenin kuralları çerçevesinde yeni sözcükler türetmişlerdir. Bununla birlikte yeni öğrenilen kavram için sözcük türetmek yerine söz konusu kavramı öğrendiği ulusun dilinden sözcük alıntılanması da yapmışlardır. Örneğin Uygurlar döneminde Budizm, Manihaizm gibi farklı dinler kabul edilmiş ve bu dinlerle ilişkili muhtelif kavramlar öğrenilmiştir. Bu dönemde söz konusu kavramlar için hem Türkçe sözcükler türetilmiş hem de kavramın öğrenildiği ulusun dilinden sözcükler alıntılanmıştır. Söz gelişi Budizm’de “topluluk, cemaat” anlamındaki Sanskritçe *samga* kavramı için Türkçe *kuvrag* sözcüğü türetilirken yine Sanskritçe kökenli *paramit* “erdem” (<pāramitā) sözcüğü ise alıntılanmıştır (Aksan, 2004, s. 104, 127). Benzer bir durum, Karahanlı Türkçesinde de görülür. İslamiyet’in kabulüyle

birlikte Karahanlı Türkçesinde dinî terminoloji için Türkçe sözcükler türetilmekle birlikte Arapça ve Farsçadan da sözcükler alıntılanmıştır.

Bilgi alıntıları, göçler sonucu etkileşim içerisinde bulunan ulusların dillerinde de görülür. Bir ulus, göç ettiği bölgedeki yerli uluslarla etkileşime girer ve burada karşılaştığı yeni kavramları kendi diline alıntılar. Bu şekilde meydana gelen alıntılar, 11-13. yüzyıllar arasında Anadolu'ya göçen Oğuz Türklerinin dilinde de görülür. Bu dönemde Oğuzlar, Anadolu'da meskûn diğer uluslarla iç içe yaşamanın sebep olduğu bir toplumsal karışıma ve kaynaşmaya uğramışlardır. Buna bağlı olarak Oğuzca'dan bölgedeki yerli ulusların dillerine çeşitli sözcükler geçtiği gibi bu dillerden de Oğuzcaya çeşitli sözcükler alıntılanmıştır. Söz konusu alıntılamaaların büyük bir çoğunluğu, Anadolu'da ortak yaşamışın gereği olan ve Oğuzcada karşılığı bulunmayan balıkçılık, ticaret, yemek kültürüne ait adlar ile çiçek, sebze, bitki, meyve ve tarım aletleri adlarıdır (Korkmaz, 2003, s. 119).

11-13. yüzyıllar arasında Anadolu'da Oğuzlar; Rumlar, Ermeniler ve Farslarla birlikte yaşamışlar (Bedirhan, 2016, s. 484), karşılıklı etkileşim sonucunda Rumca, Ermenice ve Farsçadan sözcükler alıntılanmışlardır. Ancak, yukarıda zikredilen alıntıların büyük bir çoğunluğu Rumca kökenlidir. Bu dönemde Bizans'ın bölgede güçlü bir devlet konumunda olması, Anadolu'daki Rum nüfusunun yoğunluğu, Rumların balıkçılık, denizcilik, tarım gibi alanlardaki öncülüğü, söz konusu alıntıların Rumcadan yapılmasında etkili olmuştur.

Oğuzlar, muhakkak ki 11-13. yüzyıllar arasında Rumcadan çeşitli sözcükler alıntılanmıştır. Ancak bu dönemde kesin olarak Oğuzların diliyle (Eski Anadolu Türkçesi) yazıldığını bildiğimiz bir eser yoktur. Dolayısıyla 11-13. yüzyıllar arasında Oğuzların Rumcadan hangi sözcükleri alıntılanadığı bilinmemektedir. Farklı görüşler olsa da “karışık dilli eserler” bir kenara bırakıldığında Eski Anadolu Türkçesiyle yazılan ilk eserlerin 14. yüzyılın birinci yarısında kaleme alındığı tahmin edilir. Eski Anadolu Türkçesiyle eserler veren Ahmed Fakih, Hoca Dehhani ve Şeyyad Hamza gibi isimler, 14. yüzyılın birinci yarısından daha öncesine tarihlendirilir. Ancak bu konuda kesin bir bilgi yoktur ve bazı araştırmacılar tarafından söz konusu yazarların 14. yüzyılda yaşadığı belirtilir.¹

Araştırmacıların 14. yüzyılın ilk yarısında yazıldığı konusunda hem fikir olduğu ve çalışmaya konu olan eserler, Yunus Emre Dîvânı (1307), Garibnâme (1329-1330), Mantıku't Tayr (1317-1318), Tezkeretü'l Evliyâ (1340-1341), Süheyl ü Nevbahâr (1350-1351) ve Tabiatnâme (14. yüzyılın birinci yarısı)'dır. Erken dönem Oğuz Türkçesi metinleri olarak adlandırabileceğimiz bu eserlerde Oğuzların Rumcadan alıntılanadığı sözcükler görülür. Dolayısıyla mevcut bilgiler ışığında bu eserlerdeki sözcüklerin Oğuzların yazı diline yansıyan ilk Rumca

¹ bk. Tezcan, 1994

alıntılar olduğu söylenebilir. Türkçedeki Rumca (Yunanca-Grekçe) alıntıları inceleyen birçok çalışma yapılmıştır (bkz. Tietze, 1955; Meyer, 1998; Ahladi, 1998; Öner, 2008; Rocchi, 2013; Güner, 2017). Ancak Oğuzların yazı diline yansıyan ilk Rumca sözcüklerle ilgili bir inceleme yapılmamıştır. Dolayısıyla böyle bir incelemeye ihtiyaç olduğu düşünülerek bu çalışma hazırlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada erken dönem Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde görülen ilk Rumca alıntı sözcükler incelenmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan sözcükler, yukarıda zikredilen Yunus Emre Dîvânı, Garibnâme, Mantıku't Tayr, Tezkeretü'l Evliyâ, Süheyl ü Nevbahâr ve Tabiatnâme adlı metinlerden nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılarak tespit edilmiştir. Çalışmada Oğuzların Anadolu'ya göçü sonrası Oğuz-Rum etkileşimleri neticesinde Rumcadan doğrudan alıntılanan sözcükler ele alınmıştır. Arapça ve Farsça gibi aracı dillerden alıntılanan *kalem*, *balgam*, *dirhem*, *defter*, *kanun*, *melhem*, *kilit*, *nergis* vb. (Meyer, 1998, s. 4) sözcükler, çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Rumca terimi, Bizans Devleti sınırları içerisinde ve Anadolu'da yaşayan Rum halkının konuştuğu dili karşılamak amacıyla kullanılmıştır. Çalışmanın ileride alıntı sözcüklerle ilgili yapılabilecek olası art zamanlı incelemelere yardımcı olacağı ön görülmektedir.

Bulgular

1. anıhtar (Rum. ἀνοιχτάρι)

Anıhtar “anahtar” sözcüğü, Süheyl ü Nevbahâr'da tespit edilmiştir. Metin içerisinde 14 farklı beyitte geçen (Cin, 2012, s. 433-434) sözcüğün aslı, Rum. ἀνοιχτάρι (*anihtári*)'dir (Meyer, 1998, s. 45). *Anıhtar* sözcüğü veya değişkeleri, TAS'ta yer almaz. Sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'dan alınan bir örnek ile TAS'a eklenebilir.

2. bedinus (Rum. πετεινός)

Süheyl ü Nevbahâr'da tespit edilen *bedinus* “horoz” sözcüğü, metinde “*yüridi şanasın ki tâvūs idi / cühūd bir yolunmuş bedinus idi*” beytinde geçer (Cin, 2012, s. 259). *Bedinus*, Rumca πετεινός (*peteinos*) sözcüğünün Türkçeye alıntılanmış biçimidir (Tietze ve Tekin, 1994, s. 164). TAS'ta sözcüğün *bednus*, *bedinus*, *bidnus* ve *tebnus* “horoz” biçimlerine rastlanır. TAS'a göre sözcüğün en eski örneği, 15. yüzyıla ait Muhammediyye adlı eserde saptanmıştır (TDK, 2009, s. 477). Ancak ilk örnek, Süheyl ü Nevbahâr'da görülür.

3. beksimet/beksumať/beksimād (Rum. παξαμαδιον)

Sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'da *beksimet* ve *beksumať* biçimlerinde Tabiatnâme'de ise *beksimād* biçimindedir (Cin, 2012, s. 453; Karasoy, 2025, s. 122). TS'de *peksimet*, “Pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek” anlamıyla ve Rumca kaydıyla yer alır (TDK, 2011, s. 1908). Sözcük, Rumca'da *παξαμαδιον* (*paksimadin*) biçimindedir (Tietze, 2021, s. 457). TAS'ta *beksumat*, *baksimat* ve *beksimet* biçimleri görülür (TDK, 2009, s. 485). Ancak, Tabiatnâme'deki *beksimād* biçimi yoktur. Ayrıca TAS'ta Süheyl ü Nevbahâr ve Tabiatnâme'den örnek yer almaz.

4. efendi (Rum. ἄθενης)

Efendi sözcüğü, Tezkeretü'l Evliyâ'da tespit edilmiştir. “*efendisi eyitdi: neyiçün gic geldün, kanı ne getürdün?*” (Hazai, 2017, s. 295). *Efendi*, TS'de “1. Günümüzde bey unvanından farklı olarak özel adlardan sonra kullanılan ikinci derecede bir ünvan 2. Buyruğu yürüten sözü geçen kimse 3. Koca” vb. anlamlarıyla yer alır (TDK, 2011, s. 757). Sözcük, Rumcada *ἄθενης* (*afēndis*) biçimindedir (Arrigoni, 1973, s. 473). TAS'ta bulunmayan bu sözcük, Tezkeretü'l Evliyâ'dan alınan bir örnek ile TAS'a dâhil edilebilir.

5. fenār (Rum. φανάριον)

Fenār “aydınlatma cihazı” sözcüğü, Süheyl ü Nevbahâr'da saptanmıştır. “*çıkar 'ışık odı çün içümde yanar / depemden düttünüp nite kim fenār*” (Cin, 2012, s. 370). Sözcüğün aslı, Rumca *φανάριον* (*fanáron*)'dur (Eren, 1999, s. 143). *Fenār*, TAS'ta yer almaz. Sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'dan alınan bir örnek ile TAS'a eklenebilir.

6. fur(u)n (Rum. φούρνος)

Fur(u)n “fırın”, Süheyl ü Nevbahâr'da yalnızca bir örnekte tespit edilmiştir. “*çü yel gire her cāhilūn burnına / düşer od tenūrına vü furnına*” (Cin, 2012, s. 252). *Fur(u)n*, Rumca *φούρνος* (*foúrnos*) sözcüğünün Türkçeye alıntılanmış biçimidir (Meyer, 1998, s. 44). TAS'de bulunmayan bu sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'dan alınan bir örnek ile sözlüğe dâhil edilebilir.

7. ırgat (Rum. ἐργάτης)

Irgat sözcüğü, Garibnâme ve Mantıku't Tayr adlı eserlerde saptanmıştır (Yavuz, 2000, s. 323; Yavuz, 2007, s. 468). Sözcük, TS'de “1. Tarım işçisi, rençper 2. Yapı işçisi” anlamıyla ve Rumca kaydıyla verilmiştir (TDK, 2011, s. 1125). Sözcüğün Rumca biçimi, *ἐργάτης* (*ergátis*)'tir (Meyer, 1998, s. 47).

TAS'ta *ırgat* sözcüğüne rastlanmaz. Sözcük, Garibnâme ve Mantıku't Tayr'dan alınan birer örnekle TAS'a ilave edilebilir.

8. *ısfanaḥ* (Rum. *σπανάκι*)

İsfanaḥ “ıspanak” sözcüğü, Tabiatnâme'de yalnızca bir beyitte tespit edilmiştir. “*serd ü terdür ısfanaḥ ēy ehl-i şerm / def'i sürfe éder ü hem sîne nerm*” (Karasoy, 2025, s. 106). *İsfanaḥ*, Rumca *σπανάκι* (*spanáki*) sözcüğünün Türkçeye alıntılanmış biçimidir (Stachowski, 2019, s. 178). TAS'ta yer almayan bu sözcük, Tabiatnâme'den alınan bir örnek ile TAS'a dâhil edilebilir.

9. *kadırğa* (Rum. *κάτεργον*)

Süheyl ü Nevbahâr'da 8 farklı beyitte geçen (Cin, 2012, s. 577) *kadırğa* “savaş gemisi” sözcüğünün aslı Rumca *κάτεργον* (*kátergon*)'dur (Eren, 1999, s. 2000). *Kadırğa* sözcüğü, TAS'ta bulunmaz. Sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'dan alınan bir örnek ile TAS'a ilave edilebilir.

10. *kilise* (Rum. *ἐκκλησία*)

Kilise, Tezkeretü'l Evliyâ'da iki örnekte saptanmıştır (Hazai, 2017, s. 260, 266). TS'de *kilise* “1. Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer 2. Hristiyanlıkla ilgili dinî kuruluş 3. Hristiyanlığın öğretilmesi, dinî işlerin yönetimi vb. ile ilgilenen papa ve piskoposlar topluluğu” anlamlarıyla yer alır (TDK, 2011, s. 1440). Sözcük, Rumcada *ἐκκλησία* (*ekklisia*) biçimindedir (Beekes, 2010, s. 623). TAS'ta bu sözcüğe rastlanmaz. Sözlükte *keşişlik* ve *keşişlik evi* sözcükleri “kilise” anlamıyla verilmiştir (TDK, 2009, s. 2456). *Kilise* sözcüğü, Tezkeretü'l Evliyâ'dan alınan bir örnek ile TAS'a dâhil edilebilir.

11. *kiremit* (Rum. *κεραμίδα*)

Süheyl ü Nevbahâr'da tespit edilen bu sözcük, yalnızca “*kiremidi altun direği gümiş / gören dēye firdevs-i a'liyimış*” beytinde görülür (Cin, 2012, s. 73). TS'de *kiremit*, “Çatıları örtmekte kullanılan, yan yana dizilerek suyu aşağıya geçirmeden dışarı akıtacak biçimde yapılmış, kızıl toprağın rengine, pişmiş balçık levha” anlamıyla ve Rumca kaydıyla verilmiştir (TDK, 2011, s. 1446). Rumcada *κεραμίδα* (*keremída*) biçiminde görülen (Meyer, 1998, s. 44) bu sözcüğe TAS'ta bu rastlanmaz. Sözcük, Süheyl ü Nevbahâr'dan alınan bir örnek ile TAS'a eklenebilir.

12. mayıs (Rum. μάιος)

Mayıs “yılın beşinci ayı” sözcüğü, Garibnâme’de “*nitekim şol görklü mayıs yağmuru / kim içinde gizlidür Tanrı nuri*” beytinde tespit edilmiştir (Yavuz, 2000, s. 435). *Mayıs*, Rumca μάιος (máios) sözcüğünden alıntılanmıştır (Meyer, 1998, s. 68). TAS’ta yer almayan bu sözcük, Garibnâme’deki örnek ile birlikte sözlüğe eklenebilir.

13. marûl (Rum. μαρούλι)

Sözcük, Tabiatnâme’de yalnızca “*serd ü ter dur(ur) tabi’atda marûl / kanı şâfi eyler ey şâhib-kabûl*” beytinde saptanmıştır (Karasoy, 2025, s. 108). *Marûl*, Rumca μαρούλι (marouli) sözcüğünün Türkçeye alıntılanmış biçimidir (Rocchi, 2013, s. 132). Sözcük, TS’de “Birleşikgillerden, geniş ve uzun olan yeşil yaprakları taze olarak yenilen bir bitki (*Latuca sativa*)” anlamıyla yer alır (TDK, 2011, s. 1629). TAS’ta *marul*, *acı marul* birleşik adı içerisinde verilmiştir. Sözlükte *acı marul* sözcüğüne dair örnek, 16. yüzyıla ait bir metinden alınmıştır (TDK, 2009, s. 5). Tabiatnâme’deki örnek ile birlikte *marûl* sözcüğü, bağımsız bir sözlükbirim olarak TAS’a ilave edilebilir.

14. sınır (Rum. σύννορον)

Sınır “sınır, hudut” sözcüğü, Yunus Emre Dîvânı’nda ve Garibnâme’de tespit edilmiştir (Gölpınar, 1943, s. 136; Yavuz, 2000, s. 819). Sözcük, Rumcada σύννορον (sýnoron) biçimindedir (Eren, 1999, s. 364). TAS’ta *sınır* sözcüğü yer almaz. Ancak bu sözcükten türemiş *sınurdaş / sınurtaş* sözcüğüne rastlanır (TDK, 2009, s. 3455). Yunus Emre Dîvânı ve Garibnâme’den alınan birer örnekle *sınır* sözcüğü, TAS’a dâhil edilebilir.

15. üsküf (Rum. σχούφια)

Üsküf “başlık”, Tezkeretü’l Evliyâ’da iki örnekte saptanmıştır (Hazai, 2017, s. 279, 433). *Üsküf*, Rumca σχούφια (schoúfia) sözcüğünün Türkçedeki biçimidir (Meyer, 1998, s. 54). TAS’ta *üsküf* için verilen en eski örnek, 15. yüzyıla ait Yusuf ve Zeliha adlı eserden alınmıştır (TDK, 2009, s. 4091). Ancak sözcüğün en eski örneğine Tezkeretü’l Evliyâ’da rastlanır.

16. vaftîz (Rum. βάπτισια)

Vaftîz sözcüğü, yalnızca Mantıku’t Tayr’da “*deyr içinde şeyhi vaftîz ittiler / bir Müsülmânı bir iblîs ittiler*” beytinde tespit edilmiştir (Yavuz, 2007, s. 78). *Vaftîz*, Rumca βάπτισια (váptisia) sözcüğünden alıntılanmıştır (Meyer, 1998, s. 68). Sözcük, TS’de “Hristiyanlıkta doğduktan kısa bir süre sonra çocuğa ilk günahını silmek ve onu Hristiyanlaştırmak amacıyla yapılan kutsal işlem”

anlamıyla yer alır (TDK, 2011, s. 2464). TAS'ta yer almayan *vaftîz* sözcüğü, Mantıku't Tayr'da tespit edilen örnek ile birlikte sözlüğe eklenebilir.

Sonuç

Bu çalışmada Yunus Emre Dîvânı, Garibnâme, Mantıku't Tayr, Tezkeretü'l Evliyâ, Süheyl ü Nevbahâr ve Tabiatnâme adlı metinlerde tespit edilen on altı Rumca sözcük incelenmiştir. İncelenen on altı sözcüğün Oğuzların yazı diline yansıyan ilk Rumca alıntılar olması, art zamanlı çalışmalar için oldukça önemlidir.

Ele alınan on altı sözcüğün onu gündelik hayata ve Rum kültürüne ait adlar (*anıhtar*, *beksimet*, *efendi*, *fenâr*, *fur(u)n*, *ırgat*, *kiremit*, *mayıs*, *sınur* ve *üşküf*), ikisi dinî terim (*kilise* ve *vaftîz*), ikisi bitki adı (*ısfanağ* ve *marûl*), biri denizcilik terimi (*kadırga*) ve biri de hayvan adı (*bedinus*)'dır. Bu adlardan *anıhtar*, *efendi*, *fenâr*, *fur(u)n*, *ırgat*, *ısfanağ*, *kadırga*, *kilise*, *kiremit*, *marûl*, *mayıs*, *sınur* ve *vaftîz* sözcükleri, TAS'ta yer almaz. *Bedinus*, *beksimet* ve *üşküf* sözcükleri ise TAS'ta yer alır ancak bu sözcükler için verilen örnekler, ileri tarihli metinlerden alınmıştır.

Kısaltmalar

bkz.	: Bakınız
Rum.	: Rumca
TAS.	: Tarama Sözlüğü
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TS.	: Türkçe Sözlük

Kaynakça

- Ahladi, E. (1998). *Ödünçleme Süreci ve Dilbilimsel Görünümleri: Türkçe ve Yunancada Ödünçlemeler* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin.
- Arrigoni, E. (1973). Türkçe Üzerinde Grekçe Tesirinin Tarzları ve Sınırları ile Bazı Az Malum ve Müphem Etimolojik Hususlar Hakkında Görüşler. *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, (2-3), 467-492.
- Bedirhan, Y. (2016). Türkiye Selçuklu Sultanlarının Milletlerarası Ticareti Geliştirmek İçin Yürüttüğü Faaliyetler ve İzlediği Politikalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (42), 483-502.
- Beekes, R. (2010). *Etymological Dictionary of Greek*. Leiden-Boston: Brill.
- Cin, A. (2012). *Süheyl ü Nevbahâr*. Konya: Eğitim.

- Eker, S. (2017). *Çağdaş Türk Dili*. Ankara: Grafiker.
- Eren, H. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Bizim Büro.
- Galip, G. (2017). Codex Cumanicus'ta Latince ve Grekçe Alıntılar. *Dil Araştırmaları Dergisi*, (20), 49-56.
- Gölpınar, A. (1943). *Yunus Emre Divanı*. İstanbul: Ahmet Halit.
- Gürgendereli, R., Kougoulos, T. (2012). The Grek Loanwords in Turkish And Their Use in the Greek Language. Brigita Aleksejeva vd. (Ed.). *Materials of the Riga 3rd International Conference on Hellenic Studies*. Riga: University of Latvia, 182-194.
- Hazai, G. (2017). *Ferîdüddîn Attâr'ın Tezkeretü'l-Evliyâ'sının Eski Anadolu Türkçesi Tercümesi*, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Karaağaç, G. (1998). Alıntı Kelimeler Üzerine Düşünceler. *Türk Dili*, (552), 499-511.
- Karasoy, Y. (2025). *Tabiatnâme*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2003). Türkiye Türkçesinde Yazı Diline Girmiş Günlük Yaşamla İlgili, Alıntı Sözcükler ve Ekler. *Türk Dili Dergisi*, (620), 118-127.
- Meyer, G. (1998). *Die Griechischen Und Romanischen Bestandteile Im Wortschatz Des Osmanisch-Türkischen*. Mehmet Ölmez (Haz.). Ankara: Kebikeç.
- Öner, M. (2008). Türkçede Yunanca ve Rumca Alıntılar Üzerine. *III. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı* içinde (s. 293-299), Lefke Avrupa Üniversitesi.
- Rocchi, L. (2013). Vorneninskische Ergänzungen zu Stanisław Stachowskis "Beiträge zur Geschichte der griechischen Lehnwörter im Osmanisch-Türkischen. *Studia Etymologica Cracoviensia*, (18), 111-145.
- Sarı, M. (2014). *Türkçenin Batı Dilleriyle İlişkisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Stachowski, M. (2019). *Kurzgefaßtes etymologisches Wörterbuch der türkischen Sprache*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Tezcan, S. (1994). Anadolu'da Türk Yazısının Başlangıç Döneminde Bir Yazar ve Çarh-nâmenin Tarihlendirilmesi Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, (4), 75-88.
- Tietze, A. (1955). Griechische Lehnwörter im anatolischen Türkisch. *Oriens*, (4), 204-257.
- Tietze, A., Tekin, T. (1994). Tarama Sözlüğü Üzerine Bazı Açıklamalar II. *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, (4), 159-169.
- Tietze, A. (2021). *Tarihî ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugati A-B*. Ed. Emine Yılmaz, Nurettin Demir (Ed.). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.

TDK (2009). *Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yavuz, K. (2000). *Garib-nâme I/1, I/2, II/1, II/2*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yavuz, K. (2007). *Gülşehrî'nin Mantıku't-tayr'ı (Gülşen-nâme) -Metin ve Günümüz Türkçesine Aktarma- I-II*. Kırşehir: Kırşehir Valiliği.

Etik Beyan ve Açıklamalar:

1. Bu makalenin yazar(lar)ı, etik kurul iznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
 2. Bu makalenin yazar(lar)ı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
 3. Bu makalenin yazar(lar)ı, kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf gibi bütün belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
 4. Bu makalenin benzerlik raporu bulunmaktadır.
-

Extended Summary

Interlinguistic relations are most commonly shaped through the exchange of words. Such exchanges carry the traces of historical, cultural, and social contacts. In particular, communities that enter a new cultural sphere as a result of migration borrow words from the languages of the societies with which they interact in order to designate newly encountered objects, concepts, and institutions. Throughout the historical development of Turkish, such cultural borrowings have been widely observed. For instance, Sanskrit during the Uighur period, Arabic and Persian during the Karahanid period, and especially Greek during the period of the Oghuz migration to Anatolia influenced the Turkish lexicon. Between the eleventh and thirteenth centuries, the Oghuz Turks who arrived in Anatolia entered into intensive contact with Greeks, Armenians, and Persians; due in particular to the strong presence of Byzantium in the region and the density of the Greek population, Greek lexical items entered Oghuz Turkish to a considerable extent.

Numerous studies have been conducted on Greek loanwords in Turkish. However, it has been observed that the Greek borrowings that first appeared in the written language of the Oghuz Turks have not been examined in a systematic manner. Since no securely datable texts written in Oghuz Turkish exist from the eleventh to the thirteenth centuries, the lexicon of this period cannot be observed directly. Nevertheless, in some texts dating to the first half of the fourteenth century, which are regarded as early examples of Old Anatolian Turkish, it is possible to identify the first Greek loanwords reflected in the Oghuz written language. From this perspective, the main problem of the present study is to identify the Greek loanwords occurring in early Old Anatolian Turkish texts and to determine their status in one of the historical dictionaries of Turkish, the Tarama Sözlüğü. The aim of the study is to contribute both to historical lexicology and to Turkish lexicography by identifying Greek-origin words that were first reflected in the Oghuz written language.

For this purpose, the study was conducted using document analysis, one of the qualitative research methods. The corpus consists of early Old Anatolian Turkish texts dating to the first half of the fourteenth century, namely Yunus Emre's Divân, Garibnâme, Mantıku't-Tayr, Tezkeretü'l-Evliyâ, Süheyl ü Nevbahâr, and Tabiatnâme. Greek-origin lexical items occurring in these works were examined, and only those determined to have been borrowed directly from Greek were included in the analysis. Greek-origin words that entered Turkish through intermediary languages such as Arabic or Persian were excluded from the scope of the study. Thus, the investigation was restricted to lexical items that are the direct result of Oghuz-Greek contact.

As a result of the survey, sixteen words directly borrowed from Greek were identified in these six texts: anıhtar, bedinus, beksimet/beksumat/beksimâd, efendî, fenâr, fur(u)n, ırgat, ısfanağ, kadirğa, kilise, kiremit,

mayıs, marûl, sınır, üsküf, and vaftiz. The etymologies of these lexical items were determined on the basis of studies on Greek, etymological dictionaries, and the Turkish Dictionary (Türkçe Sözlük). In the study, the occurrences of each word in the relevant texts were presented. When evaluated in terms of semantic domains, it is observed that most of these items correspond to designations related to everyday life and Greek culture. Words such as anıhtar 'key', beksimet 'hard biscuit', efendi, fenâr 'lantern', fur(u)n 'oven', ırgat 'laborer', kiremit 'tile', mayıs 'May', sınır 'boundary', and üsküf 'headgear' are associated with daily life. Kilise and vaftiz are religious terms, ısfanaḥ and marûl are plant names, kadirğa is a maritime term, and bedinus is an animal name. This distribution indicates that the Oghuz were in contact with Greek society particularly in the domains of agriculture, food, seafaring, religious life, and everyday practices.

One of the major findings of the study is that the majority of the identified words are not included in the Tarama Sözlüğü. Lexemes such as anıhtar, efendi, fenâr, fur(u)n, ırgat, ısfanaḥ, kadirğa, kilise, kiremit, marûl, mayıs, sınır, and vaftiz are entirely absent from the dictionary. Although bedinus, beksimet, and üsküf are recorded, the examples provided in the dictionary are drawn from later texts. By contrast, the present study demonstrates that these words were already in use in texts from the first half of the fourteenth century.

In conclusion, this study systematically identifies the earliest Greek loanwords reflected in the written language of the Oghuz Turks as attested in early Old Anatolian Turkish texts. The sixteen lexical items examined are of considerable historical and cultural importance, as they represent the earliest written traces of Oghuz–Greek interaction. Furthermore, the absence of many of these words from the Tarama Sözlüğü, or their representation only with later attestations, highlights the need to revise and enrich this dictionary with historical data. In this respect, the study provides a solid basis both for a more accurate reconstruction of the historical Turkish lexicon and for future diachronic etymological and lexicographical research.